

Pogled iznutra
Piše redatelj *Maršala* Mario Kovač

La commedia e finita!

iliti

Kronika jedne glupost

Silvio Foretić
Maršal

Redatelj:
Mario Kovač

HNK Split u koprodukciji s 26. muzičkim biennialom

Praizvedba:
25. svibnja 2011.

Kada su me producenti zagrebačkog Bienenlea pozvali da ove godine u sklopu pedesete obljetnice festivala režiram novonapisanu operu Silvija Foretića po motivima hit filma *Maršal* obiteljske radionice Brešan, nisam se dvoumio niti sekunde. Kao prvo, nakon što sam režirao dvije manje opere (*Eto vas!* Frane Đurovića i *Renard* Igora Stravinskog) želio sam okušati se u režiji većeg glazbeno-scenskog djela. A kao drugo, i ne manje bitno, posljednji put sam u HNK-u Split režirao prije gotovo cijelog desetljeća. Ležerna komedija škakljive tematike *Krovna udruga* Ivce Ivaniševića i Ante Tomića dobila je jako dobre kritike (izuzev politički intonirane *filipike* inače cijeenjenog kritičara) i uglavnom je bila rasprodana i tražena sve dok nije došlo do smjene intendanti-ce Mani Gotovac. Prvi potpis novog intendanta bilo je skidanje *Krovne udruge* s repertoara pod naivnim izlikama. Desetak godina kasnije, kao da se ništa u splitskom HNK nije izmijenilo, i dalje je politika dobrodošla u njihovoj butigi.

Najviše bih volio kada bi me netko zatražio da napišem članak o radu na ovoj operi, o intenzivnim i ubrzanim probama s manjkom termina na velikoj sceni, o požrtvovnosti solista, zborista i orkestra koji su morali u rekordno kratkom vremenu svladati zahtjevne Foretićeve dionice, o fanatičnoj profesionalnosti maestra Lipanovića koji je uspio uskladiti sve glazbene aspekte djela, o djelatnicima HNK-a koji strpljivo i kvalitetno rade svoj posao usprkos političkim burama koje vitlaju oko njih. Na žalost, interes struke, medija i kolega uvijek se svodi na političku dimenziju priče oko *Maršala*.

Tko god je gledao Brešanov film, jasno mu je kako je dotična komedija duhovito poigravanje s likom i (ne)djelom pokojnog Maršala. Film je to, baš kao i Foretićeva opera, koji se podjednako ismijava sa svima onima koji su i tri desetljeća nakon njegove smrti slijepi pri zdravim očima te ne vide kako je samoupravni socijalizam iza sebe ostavio nagomilane dugove, neradničko-podanički mentalitet ovisan o birokratizmu i brojne obitelji zavijene u crno.

Kako nije proglašen nikakav službeni dan žalosti (niti je tome bilo povoda) te kako nigdje drugdje u Hrvatskoj nije otkazan ni odgođen NITI JEDAN kulturni, društveni, politički ili javni događaj izuzev Maršala, postalo je jasno kako je ovdje riječ ipak o nečemu drugom,

S druge strane, meta podsmijeha su i novonastali bogataši, tajkuni koji su snove jednog naroda o slobodi i demokraciji pretočili na svoje bankovne račune zamagljujući nam pogled mahanjem zastave i zaglušivši nam uši lažnim rodoljubljem. Ta dva pola hrvatske političke scene sjajno su utjelovili Dinko Lupi, igrajući bivšeg Udbinog isljednika Marinka te Armando Puklavec kao prijetvorni tajkun (istovremeno i predsjednik općine, vlasnik nekretнина i najbogatiji čovjek na otoku – zvuči vam poznato?). Uz vremenski cajtnot i probe uglavnom držane ili u premlanoj pokusnoj dvorani ili prehladnoj Lori, stigli smo i do 15. travnja, dana generalne probe koji je obilježilo čitanje haaške presude generalima. Generalna nevjerica i ogorčenost pretočila se djelomično i u naš ansambl. U toj atmosferi blage nacionalne paranoje, poneki glas je promrmljao kako možda i nije najbolji *timing* za sutrašnju premijeru, no pripreme su tekle po planu. Nakon generalne probe (koja je i snimana jer se prijenos svečane premijere sutradan trebao prikazivati u zagrebačkom kinu

Neki novi maršali zapovijedaju nam što i kada smijemo gledati pozivajući se uvijek na iste ideološke obrasce...

Tuškanac za publiku Bienallea) v.d. ravnatelj Duško Mucalo pred ansamblom je najavio da se praiizvedba odgađa, najvjerojatnije za ponedjeljak 18. travnja,

opravdavajući odgodu anonimnim prijetnjama. Uzevši u obzir političku situaciju to nije bilo teško povjerovati. Iskreno, meni se učinilo zgodnim da dobijemo još dva dana za probe i tehničke korekcije, no producenti Bienallea su bili zgroženi nad mogućnošću odgode premijere jer im je to kvarilo programsku satnicu i koncept festivala.

Sljedeće jutro postalo je jasno da izvedbe neće biti niti predviđenog dana, ali niti u obećani ponedjeljak ili utorak. Kako nije proglašen nikakav službeni dan žalosti (niti je tome bilo povoda) te kako nigdje drugdje u Hrvatskoj nije otkazan ni odgođen NITI JEDAN kulturni, društveni, politički ili javni događaj izuzev *Maršala*, postalo je jasno kako je ovdje riječ ipak o nečemu drugom, o svojevrsnoj samovolji koja opasno graniči sa cenzurom. Nakon što se dan-dva kasnije oglasila i Policijska uprava splitsko-dalmatinska s pripočenjem kako nakon detaljne istrage telefonskih poziva i e-mailova nije pronađena NITI JEDNA prijetnja, "komedija" je mogla započeti.

Prvo je uprava HNK pokušala zakamuflirati svoju, očito političku, odluku tvrdnjom o slaboj prodaji karata te niskom interesu za operu. Nakon što su se u lokalne medije počeli javljati brojni nezadovoljnici koji su htjeli kupiti karte, ali im je već u petak ujutro na blagajni HNK rečeno da izvedbi neće biti, promijenili su priču. U medije su pokušali plasirati priču kako opera nije dovršena te kako je "odgoda" zapravo tehničko pitanje. Na to su ih producenti Bienallea podsjetili kako postoji filmski zapis generalne

probe na kojem se vidi kontinuitet djela pa je i taj pokušaj dosta brzo zamro. Kap koja je prelila čašu dobrog ukusa ipak je bilo izjava v.d. ravnatelja koji je, na inzistiranje TV novinarke da pojasni fantomske prijetnje, dao izjavu kako je "ispred njega naglo zakočilo tamno vozilo iz kojeg je iskočio krupni čovjek sa čudnim očima te ga uhvatio za rame i rekao mu da će baciti bombu u onu rupu gdje svira orkestar ako se praiizvede ta komična opera" (citat po sjećanju, snimka dostupna u arhivi HTV-a, op. a.). Kao šlag

Kap koja je prelila čašu dobrog ukusa ipak je bilo izjava v.d. ravnatelja koji je, na inzistiranje TV novinarke da pojasni fantomske prijetnje, dao izjavu kako je "ispred njega naglo zakočilo tamno vozilo iz kojeg je iskočio krupni čovjek sa čudnim očima te ga uhvatio za rame i rekao mu da će baciti bombu u onu rupu gdje svira orkestar ako se praiizvede ta komična opera".

na tortu, uprava HNK je kao zamjenski termin za praiizvedbu ponudila siječanj 2012. godine pravdajući se nepo-

Ta dva pola hrvatske političke scene sjajno su utjelovili Dinko Lupi, igrajući bivšeg Udbinog isljednika Marinka te Armando Puklavec kao prijjetvorni tajkun (istovremeno i predsjednik općine, vlasnik nekretnina i najbogatiji čovjek na otoku – zvuči vam poznato?).

Izjave lokalnog gradonačelnika/tajkuna/ vlasnika brojnih nekretnina i firmi, pored kojeg čak i zagrebački gradonačelnik ostavlja dojam staložene i pristojne osobe, sugeriraju da će nastavak srozavanja kulturnih vrijednosti grada Marka Marulića ostati trend.

stojanjem ranijih termina za izvedbu što se, kao i većina ranije navedenih njihovih tvrdnji, dosta brzo pokazalo kao još jedna notorna laž. Naime, kada su producenti Bienallea, pozivajući se na važeći ugovor, inzistirali na što bržoj premijernoj izvedbi opere uz prijjetnje sudom u suprotnom slučaju, uprava HNK je jako brzo uspjela naći zamjenski termin i to, ni manje ni više, već na nekadašnji Dan mladosti – 25. svibnja. Zanimljivo kako je ista ta

uprava, na čelu s v.d. intendantom, samo mjesec dana ranije bila spremna pozivati se na rodoljublje prilikom zabrane da bi već u svibnju provokativno odabrala uistinu "škakljiv datum", ironija kojoj je teško ne nasmijati se.

Par dana prije praiizvedbe vratio sam se u Split kako bih profesionalno dovršio započeti posao. Usprkos mojim bojaznima, radna atmosfera unutar ansambla bila je sjajna i probe obnove, kao i nova generalna proba odradene su

kvalitetno. Na žalost, radi ranije dogovorenih obveza po prvi put otkad režiram nisam mogao prisustvovati premijeri vlastite predstave. Stvarno je čudan osjećaj biti 400 kilometara udaljen od vlastite premijere i tek putem razmijenjenih SMS-ova dobivati informacije o reakcijama publike, pojedinim prizorima, atmosferi...

Mnogi su mi tih dana govorili: "Dobili ste baš dobru reklamu za operu sa cijelim tim cirkusom". Iskreno, meni je od

cijelog tog projekta ostao samo gorak ukus. Umjesto da smo izašli po planu, uveličali obljetnicu Bienallea i rastali se prijateljski sa smiješkom na usnama, zbog kukavičkih, sitnopolitičkih poteza *Maršal* će mi ostati u sjećanju kao traumatično iskustvo. Umjesto da rad na toj operi pamtim po maratonskim i zanimljivim razgovorima o povijesti s pojedinim solistima i zboristima, po gastronomskim izletima s maestrom i gostujućim tenorom Brankom Robinščakom ili po urnebesnim Foretičevim anegdotama iz mladosti, gostovanje u Splitu mi je uprskalo lažno domoljubno politikanstvo u kojem glavne uloge ponovo imaju statisti željni fotelja, spremni iz častohleplja baciti ljagu na sve ono što je u našoj histrionskoj profesiji časno i lijepo. Usprkos panegiričnih kritika i rasprodane reprize, pitanje je ima li opera *Maršal* budućnost u splitskom HNK. Nije na programu Splitskog ljeta, a operacija usklađivanja solističkih termina za jesen mi, iz ove perspektive, ne djeluje obećavajuće. Možda se varam, ali kod v.d. intendanta nisam osjetio neki osobiti entuzijazam za projekt, a izjave lokalnog gradonačelnika/tajkuna/vlasnika brojnih nekretnina i firmi, pored kojeg čak i zagrebački gradonačelnik ostavlja dojam staložene i pristojne osobe, sugeriraju da će nastavak srozavanja kulturnih vrijednosti grada Marka Marulića ostati trend. Je li moguće da će polumilijunska produkcija biti elegantno uklonjena s repertoara već nakon prve reprize? Da neće gostovati po Hrvatskoj i regiji usprkos brojnim upitima i interesu ne samo operne publike?

Ministar kulture je već rekao svoje mišljenje o događanjima u splitskom HNK sa čime se kulturna javnost, izuzev par umjetnika koji su u očitom sukobu interesa, maltene koncenzualno složila. Umjesto da se umjetnost bavi politikom, kod nas je postalo uvriježeno, skoro pa nacionalni sport, obrnuto – da se politika bavi umjetnošću. Neki novi maršali zapovijedaju nam što i kada smijemo gledati pozivajući se uvijek na iste ideološke obrasce, nebitno je li dolazi s krajnje lijeve ili krajnje desne političke opcije. Meni osobno, a čini mi se i svima ostalima dobronamjernima, ostaje samo držati fige da i splitskoj kulturnoj sceni jednom osvane te da na važne pozicije, od gradonačelničke naniže, jednom počnu birati ljude po stručnosti, a ne podobnosti. Strpimo se do tog utopijskog dana, do tog boljeg sutra kojeg čekamo od kad znamo za sebe.